

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

§. 4. Propria ratio propter quam non producat agens tantam intensionem,
quantam in se habet in passo non penetrato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

formam accidentalem, & hoc sit primarius, & vnicus finis agentis: ex hoc inferetur calidum vt quatuor non producturum quinque gradus caloris in eodem subiecto, non tamen inde probabitur non posse duos gradus producere supra alios quatuor in passio aliunde simili, quod sic probabo. Productio duorum graduum caloris sumpta præcisè ratione termini, eadem est, siue fiat in subiecto calido vt quatuor, siue fiat in subiecto nullum gradum caloris habente: ergo ex sua natura in quocumque subiecto est assimilatiua subiecti cum agenti: ergo quod illud non assimilet, sed assimilet in subiecto aliunde calido vt quatuor non provenit ex intrinseco actionis, sed per accidens ratione alius caloris, qui supponitur in subiecto: ergo actio respiciens duos gradus caloris semper poterit dimanare ab agente calido vt quatuor, etiam si recipienda sit in subiecto aliunde calido vt quatuor, vel vt sex. Probo consequentiam quociescumque actio ex natura sua, est consequutiua sui finis, etiam si hic & nunc illum non sit consequutura, sed potius ab illo per accidens sit recessura, potest naturaliter exerceri: sed actio respiciens calorem vt duo ab agente calido vt quatuor est consequutiua sui finis, & tantum per accidens recedit ab illo in subiecto aliunde calido vt quatuor: ergo etiam in illo poterit exerceri. Consequentia est legitima: minorem probavi modo. Maiorem mille exempla passim demonstrant, omnes enim monstruosi naturæ partus qui ex concursu, & commixtione diuersarum causarum per accidens respectu cuiusque partialis causæ nascuntur sunt contra intentionem cuiusvis partialis agentis intendentes alium effectum longè diuersum, vt contingit in generatione muli ex equa, & asino, in qua asinus intendit effectum sibi similem producere, & equa partum sibi similem edere, nihilominus ex coniunctione diuersorum seminum, per accidens effectus contra intentionem oritur vniuscuiusque agentis: ergo per accidens rectè potest quodlibet agens contra proprium finem operari, & effectum producere ex se non consequutuum finis intenti: ergo melius poterit producere effectum, ex se consequutuum finis, etiam si per accidens illum non consequatur. Sicut corpus graue deorsum mouebitur propter suam conseruationem etiam si per accidens media via ignem inueniat quo comburatur.

22 Dixere nonnulli se non teneri rationem reddere à priori: propter quam simile non agat in simile, sed sufficienter experientia protegi ad hanc conclusionem defendendam: quia non omnia à priori philosophis nosse datum est, qui multis de causis mihi displicent. Nonnulla in illos breuiter colligo. Multa quidem fateor esse, quæ tantum à posteriori cognosci possunt, verumtamen si in omnibus liceret notitiā à posteriori habitā conuiescere, quæstiones plurimas apud Philosophos semper valde exagitas, possemus omittere, & breui calamo, exiguæque papyro cursum Philosophicum peragere. Secundò philosophorum esse causas rationesque persequari effectuum, quos à posteriori vulgus imperitū agnouit, nemo negabit. Tertio adhuc à posteriori, efficaciter nondū conuictū est: vt constet ex solutionibus argumentorum, quibus pars ista propugnatur, quas supra dedisimile nō agere in simile: ergo alia ratio, seu experientia adducenda est, quæ efficaciter persuadeatur cōclusio. Quarto sententia constituens subordinationē graduum nullo positio efficaciter fundamento reicitur, & iuxta illam rectè redditur ratio, propter quam simile non agat in simile: ergo si sententia talem subordinationem denegans rationem non reddat, propter quam simile non agat in simile: præferenda erit sententia, quæ admissa subordinatione rationem reddit conclusionis, quam ignorat sententia, quæ subordinationem non admittit, quia cæteris paribus, melior est illa sententia, quæ plurimum conclusionum rationem à priori inuenimus.

§. IV.

Propria ratio, propter quam non producat agens tantam intensiōnem, quantum in se habet in passio non penetrato.

43 **D**ixi est, præcedenti p. 1. §. 3. agens non posse producere in prima parte subiecti omnes gradus quos producit in tota sphaera: quia ex natura sua habet sphaeram diuisibilem, & petit distribuere gradus quos conti-

net in sua virtute per totam sphaeram, ac proinde non omnes producere in prima parte vt aliqui illi superflue producendi in aliis partibus sphaeræ. Dixi secundò hos gradus ita distribuendos esse ab agenti vt non producat tot, quot in se habet in parte passi non penetrata vt in sphaera diuisibili se contineat, & ne in infinitum illius actio protendatur, quam rationem iterum approbo, quia tamen ibi ex professo quæstionem hanc non tractabam, omisi, quæ contra hanc rationem obici poterant, quæ modò sigillatim dissoluiam.

Obicies primò. Si agens produceret in prima parte passi omnes gradus, quos modo producit in tota sphaera, posset alios producere in parte secunda: ergo, ex eo quod habet sphaeram diuisibilem non inferitur non posse producere in prima parte sphaeræ gradus omnes quos potest in tota. Antecedens probatur: si agens verbi gratia producat mille gradus, quos modo producit in tota sphaera, illos produxisset in prima parte, illis postea adiutum posset in secunda parte gradus alios producere, quia etiam produxisset quidquid poterat per se solum, non quidquid poterat alio agente adiutum. Respondeo effectum productum in prima parte passi, vel conducere efficienter ad effectum productum in secunda, vel non conducere? si non conducit, firma est ratio facta, nec locum inuenit obiectioni conducti: Respondeo calidum vt octo producat calorem vt septem produxisse quidquid potest producere, siue alio principio adiutante, & ita non potest argui: producit in prima parte, septem gradus, & sex in secunda: ergo potest omnes illos producere in prima.

Obicies secundo. Etiam si calidum vt octo produceret calorem vt octo in prima parte passi posset habere sphaeram actiuitatis determinatam, quia postquam produxisset gradus, quos continet in sua virtute in subiecto extenso per sex vlnas, est vltima pars illius esset calida non posset vltra actionem diffundere, quod si subiectum vltra in maiori extensione calefieret, calor ille iam non proveniret à primo agente sed ab effectu ab ipso producto. Respondeo sequi necessariò ex eo quod calidum producat in parte non penetrata tantum calorem, quantum in se habet calorem in infinitum protendi, & agens immediatè, vel immediatè producere infinitum calorem, quod est absurdum agens enim non tantum habet sphaeram determinatam in ordine ad effectum quem immediatè producit, sed etiam in ordine ad effectum mediatè productum, unde etiam concedamus agens non producturum immediatè infinitum calorem, etiam si produceret tantum, quantum in se haberet, in prima parte passi, nihilominus sequitur saltem immediatè effectum extendere, quod absurdum est, & contrā manifestam experientiam.

Obicies tertio: agens producit tot gradus & non plures in prima parte sphaeræ: quia effectum producendum distribuit, per omnes partes sphaeræ, ad quam petit suam extendere actionem: ergo luminosum, quod lucem produceret, per sex vlnas, & corpore opaco obistente impeditur, ne producat plus quam per vnam vlnam, omnes illos gradus, quos erat producturum in quinque vlnis, in quibus impeditur ab obistente illius actio, producat in vna in qua nullum est impedimentum. Respondeo, negando consequentiam: quia agens ex natura sua est determinatum ad producendum in prima vlna tot qualitatis gradus, & tot in secunda: quod si in secunda ratione impedimenti nihil potest producere, non ex eo producit illum gradum in alia parte, per accidens enim est respectu primæ vlnæ immediatæ, agenti calorem produci, vel non produci in secunda, ac proinde siue producatur, siue non, idem calor producit in prima, quia agens ex sua natura est determinatum ad producendum tot gradus in hac parte, & tot in alia, ita vt non possit gradus quos in hac parte ratione impedimenti non producit productione in alia parte facta compensare. Ex hoc inferes agens potens circundari viginti partibus passi existentibus in viginti partibus spatij immediatis circundatum decem capacibus effectus produciendi existentibus in decem partibus spatij, & aliis decem incapacibus eiusdem effectus, quibus nihil producit, non producturum maiorem qualitatem in decem capacibus, quam si in aliis decem incapacibus tantumdem produceret.

Iuxta hanc doctrinam consequenter assero agens quantumvis deum non posse producere in passio valde raro maiorem, neque æqualem in non penetrato intensiōnem, quam

quam in se habet, licet enim non sequeretur ex eo quod agens nimis densum produceret tantam intensiorem, quam in se habet, calorem infinite esse extendendum: quia ut primum actio pertingeret partem passi non notabiliter minus densam parte anteriori decrederet actio: nihilominus ex ratione a priori propter quam agens non potest in passo æque denso tantam intensiorem, quam in se habet producere, inferitur non posse, quantumvis raro eundem producere, quod sic probatur. Agens circumdatum passo valde raro tot partibus quantitatis circumdatur, quot circumdaretur si cingeretur passo valde denso: ergo non potest ceteris paribus maiorem intensiorem, in qualibet illarum producere, quando corpore raro circumdatur, quam posset, si corpore denso circumdaretur. Antecedens secundum sententiam, quam amplectar de rarefactione per intromissionem corpusculorum certissimum est, quia pauciores partes, quas habet corpus rarum, propriæ substantiæ compensantur corpusculis intromissis, & semper eisdem partibus spatij totidem partes quantitatis, non plures, neque pauciores correspondent: consequentia ex principiis traditis robur habet, quia eadem virtus distribuens tot gradus, quos producere potest inter eundem numerum partium qualitatis, siue vitæ in corpore denso, siue diuisarum in raro eisdem, & non plures gradus poterit in singulis partibus producere.

28 Dixi idem corpus cum eadem densitate non posse producere plures gradus in singulis partibus corporis rari, quam produceret in singulis corporis densi, sed non affirmo tot semper producturum in raro, quam in denso: quia rarum potest habere corpuscula minus apta ad qualitatem recipiendam, in quibus minor intensio produceretur, quam produceretur in parte eiusdem corporis, modo rarefacti, non tamen minor illa intensio producta in illa parte compensatur in aliâ, agens enim ut nuper dicebam, est determinatum ad tantam intensiorem, in parte occupante hoc spatium producendum, quam si ratione impeditenti, vel alia de causa non producit, non transfert ad aliâ subiecti partem.

29 Eadem ratione dixi idem agens densum non posse maiorem producere intensiorem in corpore raro, quam in denso ceteris paribus: quia aliquando potest contingere ut corpora intromissa in raro sint qualitatibus producendæ capaciora, quam sunt partes eiusdem corporis rarefacti, & tunc maior intensio produceretur in aliis quam produceretur in partibus eiusdem corporis, quibus subiectum esset omnino densum. Rem explico: deur aqua occupans spatium vnus palmi mollis corpusculis permixta, deur alia occupans alium palmum multis admixta corpusculis, in qua totidem partes pauciores aquæ habebit quot corpusculorum continet. Demus qualitatem producendam esse calorem cui aqua acriter resistit, quæque minori resistentia admittit corpuscula: tunc æqualis calor produceretur in singulis partibus utriusque aquæ, maior vero corpusculis intromissis, unde si computentur gradus caloris, qui sunt in partibus aquæ, & in corpusculis intra eandem latentibus plures erunt, quam in omnibus partibus aquæ omnino densæ.

30 Dixi idem corpus densum per se non maiorem calorem producere in raro, quam in denso non tamen nego, sed affirmo respectu eiusdem subiecti corpus densum per se loquendo maiorem calorem producturum, quam rarum: quia in corpore denso, etsi non ratione plurium partium quantitatis sint plures gradus caloris, quia iam dixi tot esse partes quantitatis in palmo denso, quam in raro: ratione tamen vniocacionis partium, quæ sunt in subiecto denso, ut plurimum plures erunt gradus caloris: quia in corpusculis admixtis corpori raro plurima erunt ineptiora qualitatis recipienda, quam partes eiusdem corporis. Secundò corpus densum semper maiorem actiuitatem habet, quam rarum: quia densum habet partes omnes vnitas, rarum vero peregrinis corpusculis illas habet diuisas, & iuxta diuisionem subiectorum, diuiduntur gradus in illis recepti, unde gradus qualitatis existentes in corpore raro sunt magis diuisi, & existentes in denso magis vniti, & consequenter maiorem actiuitatem habent, quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa.

31 Neque ex eo quod corpus densum sit magis actiuum quam raru inferitur posse producere maiorem intensiorem, neque æqualem in parte non penetrata, quam in se habet, quia agens summè densum calidum ut sex in parte immediata passi aptissimi ad accipiendum calorem tantum producat calorem ut quinque propter rationem supra dictam,

Franc. de Ouedo, Philosoph. Tom. I.

de virtute & sphaera limitata, unde secundum raritatem agentis calidi ut sex, & minorem aptitudinem partis immediate passi ad calorem recipiendum decreset calor à calore ut quinque, qui summus erat potens produci à calido ut sex in parte passi non penetrati.

Contra hanc conclusionem adduci solet experientia ferri candentis, quod stupam comburit, & maiorem intensiorem, quam in se habet producit. Respondent nonnulli ferrum candens intra poros habere quasdam ignis portiunculas, quibus stupam comburit. Hanc solutionem impugnat Toletus supra: quia si ratione ignis inclusi ferri stupam combureret, corpus rarum illam facilius combureret: quia plus ignis posset intra se continere, quàm corpus densum, quod minus spatium intra se habet, quo contineret ignem. Non placet impugnatio in primis enim, qui non constituunt rarefactionem, in intromissione corpusculorum, sed in qualitate, seu maiori extensione, negare poterunt per se loquendo corpus densum pauciores habere poros & cavitates quibus ignem contineat: nos vero qui ita rarefactionem constitimus, Respondemus corpus rarum maius spatium habere quo ignem contineat, nihilominus illum non posse in se includere, quia facile comburitur, & nunquam illius poros partes ignis replebunt, quin totum corpus exurant.

Alij respondent ferrum candens remissorem calorem producere in stupam, quam habet in se, illo tamen remissiore calore stupam disponi vltimò ad formam ignis, ad quam intensiori non disponitur ferrum, ratione siccitatis, & aliarum qualitatū, quæ reperiuntur in stupam, & non in ferro. Vtrumque dicendi modum probabilem censo, quæ apud Soar. inuenies supra num. 2. His alium addit Arriaga disp. 3. sect. 1. num. 121. à veritate longè quidem alienum: asserit ferrum candens habere in se formam ignis, quod sic impugno. Cùm ferrum frigit, retinet formam ferri, ut experientia notum est: ergo nunquam illam amittit: ergo non fuit forma ignis in illa materia: posterior consequentia est certissima, non enim duplex forma in eodem subiecto componi potest, prior ex antecedenti legitime descendit, quia si forma ferri fuisset corrupta, dum ferrum candebat, nulla esset causa à qua postea eadem reproduceretur, vel alia similis primæ fieret, sed in cineres, vel in aliam formam desineret: ergo si semper candore extincto, ferri forma appareret, certum est illam nunquam fuisse corruptam.

Obiicies: Si applicetur calidum ut sex producit quinque gradus caloris in subiecto: ergo si simul cum hoc calido applicentur eidem subiecto alia calida eiusdem intensiōis valde intensa, omnia simul calorem, ut sex producent: quia quo plura agentia applicantur magis intensi, intensior produci effectus: ergo si vnum agens producat calidum ut quinque accrescente effectū ad applicationem cuiuscumque noui agentis, si plura applicentur, ad intensiorem sexti gradus necessariò perueniet. Respondet in opinione constituyente continuum ex infinitis partibus calorem non attingentem intensiorem ut sex posse magis, & magis infinites augeri, quin illam intensiorem attingat, quia id quod restat ad illam attingendam habet infinitas partes, ex quibus postquam fuerint infinitæ productæ, possunt alie infinitæ nondum productæ permanere, ac proinde concedo semper augeri effectum nouo agenti aduenienti: nego tamen aliquando attingere intensiorem ut sex. In opinione, quæ continuum ex indiuisibilibus componit: dicendum est calorem ut quinque esse summum, qui potest produci ab omnibus agentibus ut sex quæ possunt applicari eidem passo in summa intensiōe, unde quo pauciora his fuerint applicata eo effectus decreset ab intensiōe ut quinque, & poterit crescere, usque ad illam, expellendam, quin vnquam attingat sextum gradum.

§. V.

Cur agens rariocum nihil agat in passum aliunde simile.

Statuimus §. præcedenti rationibus à posteriori, & à priori desumptis nullum agens posse producere tantam intensiorem, quam in se habet: nunc faciendum est, agens non posse in passo aliunde assimilato aliquid producere, v.g. calidum ut quatuor non posse in passo aliunde calido ut quatuor saltem duos gradus producere: quam conclusionem omnes defendunt, & nescio an aliquis illam efficaciter